

15 Οκτωβρίου 2016

Είναι κάτι κακό το προσωπικό συμφέρον; (Αναστασία Δημητρακοπούλου, Δρ. Φιλοσοφίας Παν/μίου Αθηνών)

/ Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Η διαβίωση του ανθρώπου εντός του πολιτικού και του κοινωνικού πλαισίου θέτει περιορισμούς δια των νόμων στην δράση του, γεγονός που

περιφρουρεί την ελευθερία του, μιας και όλοι οι δρόμοι της ελευθερίας περνούν μέσα από την κοινωνία[i]. Η οικονομία συναρτάται και εξαρτάται προς και απ' όλες τις πτυχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Το οικονομικό πρόβλημα είναι πολιτικό και ηθικό και είναι αναγκαίο να αντιμετωπίζονται εντός του πολιτικού πλαισίου, το οποίο δύναται να επιδιώξει στόχους και να προσφέρει στους πολίτες την δυνατότητα της επιλογής σε εναλλακτικές θεωρήσεις του βίου.

Η παραχώρηση του δικαιώματος της ελευθερίας δεν σημαίνει ότι οι πολίτες είναι παντοδύναμοι, αλλά τους δίδεται η ευκαιρία να πραγματοποιούν τις ικανότητές τους βάσει του εύρους των δυνατοτήτων, που διαθέτουν. Επομένως, ελεύθερα είναι τα άτομα, τα οποία έχουν μια έκταση ελευθερίας, δηλαδή έχουν την ευκαιρία να επιτύχουν αυτό, στο οποίο αποδίδουν αξία, καθώς και ένα επίπεδο ευημερίας.

Ο R. Nozick υποστηρίζει ότι τα ηθικά δικαιώματα και η ελευθερία δεν είναι έννοιες, στις οποίες η σύγχρονη οικονομική επιστήμη αφιερώνει πολύ χρόνο, διότι θεωρούνται ως καθαρά νομικές οντότητες, που έχουν μάλλον εργαλειακή παρά εγγενή αξία[ii]. Η συγκεκριμένη πρόταση παραπέμπει στον A. Smith, ο οποίος επισημαίνει την εργαλειακή σημασία των «κανόνων συμπεριφοράς»: «αυτοί οι γενικοί κανόνες συμπεριφοράς, όταν προσηλωθούμε σε αυτούς μέσω των καθημερινών μας σκέψεως, είναι εξαιρετικά χρήσιμοι, για να διορθώσουμε την παρερμηνεία που προκαλεί η αγάπη για τον εαυτό σχετικά με αυτό που αρμόζει και είναι καλό να γίνει στην συγκεκριμένη κατάσταση μας[iii]».

Έχει διατυπωθεί η πρόταση ότι: «οι κοινωνικές συνθήκες θα πρέπει να αποθαρρύνουν τους φιλοσόφους από το να μπαίνουν στον πειρασμό να αναζητούν κάποιον τελικό στόχο -την αληθινή ευτυχία- όπου κατατείνει η ζωή μας ή να επικαλούνται μια μυστική και βαθειά ανάμεσα στους ανθρώπους συναίνεση, εν ονόματι των οποίων μόνο θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η ηθική συμπεριφορά των ανθρώπων[iv]».

Θεωρούμε ότι η ανωτέρω αντίληψη δεν είναι απολύτως ορθή και αφήνει δίχως νόημα τον ανθρώπινο βίο. Οι κοινωνικές συνθήκες δεν είναι ανεξάρτητες από τους πολίτες, αλλά αντικατοπτρίζουν το ήθος, τις διαθέσεις, τον σκοπό και τις ενέργειες των πολιτών. Η μετάθεση των ευθυνών του ανθρώπου σε συνθήκες και καταστάσεις εκτός του ιδίου είναι απόρροια του φόβου της ελευθερίας του. Χωρίς την ύπαρξη ενός κοινού σκοπού αίρεται το κοινωνικό περιεχόμενο της ηθικής μας συμπεριφοράς, με συνέπεια ο ηθικός βίος να είναι ακατανόητος. Συμφώνως προς τον Παπανούτσο, η σύνδεση της ηθικής αρετής και της ευδαιμονίας διασφαλίζει την υπακοή των πολιτών στους ηθικούς κανόνες. Στους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους το θεμέλιο της αρετής είναι ο Λόγος, ο οποίος κατέχει την επιστήμη

του αγαθού και του κακού, φέρεται προς το αγαθό και αποφεύγει το κακό σε κάθε περίπτωση και με οποιουσδήποτε όρους[v].

Η ηθική φιλοσοφία προειδοποιεί και υπενθυμίζει για την ύπαρξη των πολλών και διαφορετικών διαστάσεων των ηθικών αξιολογήσεων. Επιπλέον, η μελέτη των διαφόρων πολυπλοκοτήτων των ανθρώπινων κινήτρων συμβάλλει στην κατανόηση της φύσεως πολλών σημαντικών κοινωνικών σχέσεων στην οικονομική επιστήμη[vi]. Η απόσταση μεταξύ της ηθικής και της οικονομίας υπήρξε ατυχής και για τις δυο επιστήμες[vii]. Η ικανοποίηση του προσωπικού συμφέροντος πάντοτε θα υπάρχει στις επιλογές των ανθρώπων, το ζήτημα είναι να συνυπάρχει με άλλους σκοπούς και να μην είναι ο μοναδικός σκοπός ως προς τον τρόπο δράσεώς τους. Αλλιώς δεν θα ήταν δυνατόν να υπάρξουν οι συνηθισμένες οικονομικές ανταλλαγές, αν το ίδιο συμφέρον δεν διαδραμάτιζε κανέναν ρόλο στις ανθρώπινες επιλογές[viii].

Θα μπορούσε να υπάρξει λύση σε μία κατάσταση, η οποία εμφανίζεται ως αδιέξοδη; Η απάντηση στο οικονομικό και το ηθικό πρόβλημα μίας χώρας δύναται να δοθεί πολιτικώς με την εμφάνιση μίας συνεπούς με τις αρχές της πολιτικής απόπειρας, γεγονός που φέρει προ των ευθυνών τους τους ίδιους τους πολίτες για τις επιλογές, στις οποίες προβαίνουν.

[i] Θ. Βεΐκος, *Εισαγωγή στην Φιλοσοφία*, Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1989, σ. 124.

[ii] R. Nozick, *Anarchy, State, Utopia*, Oxford, Blackwell, 1974. ΠΒ. Α. Σεν, ό.π., σ. 104.

[iii] A. Smith, *The Theory of Moral Sentiments*, Oxford Clarendon Press, 1975, σ. 16.

[iv] Θ. Πελεγρίνης, ό.π., σ. 34.

[v] Ε. Παπανούτσου, *Ηθική*, εκδ. Νόηση, Αθήνα 2010, σ. 23.

[vi] D.M. Hausman- M.S. McPherson, ό.π., σ. 678.

[vii] Α. Σεν, ό.π., σ. 43.

[viii] Α. Σεν, ό.π., σ. 53.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θ. Βεΐκος, *Εισαγωγή στην Φιλοσοφία*, Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1989.

Γ. Βλάχου, Πολιτική, Αθήνα 1977.

P. Bourdieu, Αντεπίθεση Πυρών, μτφρ. Κ. Διαμαντάκου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1998², τίτλ. πρωτ. *Contre-feux, Propos pour server a la resistance contre l' invasion neo- liberale.*

C.D.M. Hausman- M.S. McPherson, *Economic Analysis and Moral Philosophy*, USA 1986.

K. Jaspers, Φιλοσοφικά και Πολιτικά Δοκίμια, μτφ. Α. Βαγενά, εκδ. Αναγνωστίδη.

Α. Κοντ-Σπονβίλ, Είναι Ηθικός ο Καπιταλισμός; μτφρ. Κ. Καυκάς, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2005, τίτλ. πρωτ. *Le Capitalisme Est il Moral?* Albin Michel, Paris 2004.

π. Α. Μπαϊραχτάρης, «Οικονομία του Θεού και η Οικονομία της Αγοράς: Αναζητώντας το Μέτρο», στο *Θεολογία* 42012, σσ. 23-58.

Ε. Παπανούτσου, Ηθική, εκδ. Νόηση, Αθήνα 2010.

Θ. Πελεγρίνης, Η Θεμελίωση του Ηθικού Βίου, εκδ. Καρδαμίτσα, 1986

J. Robinson, Φιλοσοφία της Οικονομίας, μτφρ. Κ.Μ. Βαθιώτη, τίτλ. πρωτ. *Economic Philosophy*, εκδ. Παπαζήση.

M.J. Sandel, Δικαιοσύνη, τί είναι το σωστό; εκδ. Πόλις, Αθήνα 2011³.

Α. Σεν, Για την Ηθική και την Οικονομία, μτφρ. Α. Φιλιππάτος, εκδ. Καστανιώτη, 1999, τίτλ. πρωτ. *On Ethics and Economics*, 1988²

A. Smith, *The Theory of Moral Sentiments*, Oxford Clarendon Press, 1975.

Το παρόν κείμενο είναι το τέταρτο και τελευταίο μέρος της εργασίας της Δρ. Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αναστασίας Δημητρακοπούλου, με τίτλο “Η διαλεκτική σχέση της Οικονομίας με την Πολιτική και την Ηθική”

Το προηγούμενο μέρος της εργασίας μπορείτε να το διαβάσετε [εδώ](#)